

Emili Šegon

EDUKACIJA ZA 21. STOLJEĆE: POVRATAK PRIRODI – ULOGA ODGOJITELJA

Sažetak

Vrijednosti koje djeca stječu u ranom djetinjstvu često oblikuju njihov životni put, stoga je ključno usmjeriti pažnju na odgojno-obrazovne strategije koje promiču povezanost djeteta s prirodom. Priroda je izvor bogatih iskustava koja djeci pruža priliku za educiranje i razvoj na sveobuhvatan način. Boravak u prirodi potiče tjelesnu aktivnost, kreativnost, kognitivni razvoj, emocionalnu regulaciju i izgradnju odnosa. Ovaj rad istražuje teorijska polazišta o djetetu i okolišu, prateći dijete iz aspekta istraživača te analizirajući utjecaj prirode na razvoj i zdravlje djeteta. S posebnim naglaskom na edukaciju 21. stoljeća, istraživanje ima za cilj prema uzorku odgojitelja odrediti ulogu i utjecaj u stvaranju povezanosti djeteta s prirodom te promicanju zdravih životnih navika. U istraživanju je sudjelovalo 150 odgojitelja predškolske dobi iz Republike Hrvatske. Rezultati pokazuju svijest odgojitelja o ključnoj ulozi u razvijanju povezanosti djeteta s prirodom, gdje je 70,7 % (N=106) prepoznalo tu odgovornost. Paralelno, zabilježen je i daljnji interes djece za aktivnostima „na zraku“ potvrđeno od strane 76,6 % (N=115) odgojitelja. Unatoč prepoznatim prednostima, ključni ograničavajući faktori za aktivnosti u prirodi je veliki broj djece u skupinama i struktura radnog vremena odgojitelja.

Ključne riječi: *Dijete istraživač, edukacija, priroda, predškolska djeca, 21. stoljeće*

UVOD

Igra, kao temeljni element djetinjstva, često se percipira kao prostor bezbrižne zabave i neformalnog učenja. No, ona je mnogo više od toga. Igra je često prva interakcija djeteta s svijetom oko sebe, ključna faza u razvoju njegovih sposobnosti i razumijevanja. Kroz igru, djeca ne samo što istražuju materijalni svijet i odnose među objektima, već i oblikuju svoje stavove, vrijednosti i identitet. Upravo je u tom kontekstu važno promatrati ulogu igre u ekološkom odgoju i obrazovanju djece.

Neupitno je da igra ima ključnu ulogu posrednika u odgoju i obrazovanju djece mlađe dobi, a odgojitelj je nezaobilazan za uspostavljanje komunikacije djeteta s okolišem te buđenje interesa za ekološke aktivnosti djece (Uzelac, 1993). Igra jest preduvjet, ali nije i jamstvo da će dijete koje se mnogo igra automatski postati ekološki osviješteno, jer je to dugotrajan proces. Odgoj i obrazovanje potiču dječju aktivnost, kreativnost, samostalnost, suradnju i slobodu iznošenja osobnih ekoloških viđenja i uvjerenja, pritom omogućavajući susret s različitim ekološkim ponašanjem i mišljenjem te razvijajući ekološku kritičnost i stvaralaštvo, što dovodi do pojedinca koji će se zalagati za okoliš (Uzelac i Starčević, 1999).

S psihološkog gledišta, prepoznato je da djeca imaju osnovne potrebe koje treba zadovoljiti kako bi uspješno obavljala određene zadatke (Lane i Rossow, 1993, prema Uzelac i Starčević, 1999). Kvalitetni poticaji, prilagođeni individualnim potrebama djeteta i uzrastu, imaju ključnu ulogu u poticanju djetetovog interesa za ekološke aktivnosti. Razumijevanje i poštovanje jedinstvenih interesa svakog djeteta su bitni za razvoj njihove povezanosti s prirodom. Prirodno okruženje potiče istraživačke aktivnosti, koje su važne za razvoj kritičkog mišljenja i sposobnosti tumačenja ekoloških informacija.

Međutim, istraživanja u području edukacije pokazuju da samo stjecanje znanja nije dovoljno za oblikovanje stavova i vrijednosnih sustava kod pojedinca, što je ključno za donošenje odgovarajućih odluka i ponašanje (Deverney, Garašić i Vučić, 2001). Znanje se formira pod utjecajem društvenih skupina kojima pripadamo, što često dovodi do površnog razumijevanja činjenica. Ipak, važnost stjecanja temeljnog znanja nije umanjena jer je ključno za razumijevanje događaja i procesa u okolišu i društvu. Zaštita okoliša i promicanje održivog razvoja zahtijeva dublje razumijevanje temeljnih činjenica.

ZAKONSKA REGULATIVA

Konvencija o pravima djeteta, prema članku 24. (UNICEF, 2023), naglašava važnost osiguranja čistog i zdravog okoliša za svako dijete i čovjeka, što je ključno za harmoničan rast i razvoj. Ovo se može postići putem efikasnog ekološkog odgoja i obrazovanja od najranije dobi. Edukacija igra ključnu ulogu u osiguravanju ovog prava, budući da odgojitelji imaju privilegiju oblikovanja svijesti djece u ranoj dobi, kada su ona najotvorenija za učenje i razvoj. Posebno je važno u predškolskoj dobi poticati ljubav prema prirodi i prenositi humanističke vrijednosti jer to snažno utječe na razvoj ekološke svijesti kod djece. Prve ekološke spoznaje i vrijednosti stjecane u ovom razdoblju imaju dugoročni utjecaj na ekološku osviještenost i ponašanje djece u budućnosti.

Vezujući se na *Zakon o zaštiti okoliša Republike Hrvatske* (2013) održivi razvitak definira se na sljedeći način „gospodarski i socijalni razvitak društva koji u zadovoljavanju potreba današnjeg naraštaja uvažava iste mogućnosti zadovoljavanja potreba idućih naraštaja, te omogućuje dugoročno očuvanje kakvoće okoliša, biološke raznolikosti i krajobraza“ (Hrvatski sabor, 2013).

U *Programskom usmjerenju odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi* (1997) uključeni su ciljevi i zadaće odgoja i obrazovanja za okoliš primjereni svim razvojnim ciljevima djece. Time se polazi od temeljnih potreba djeteta i njegovih specifičnih razvojnih osobina i interesa. Kao ključno istaknuto je načelo životnosti i doživljaja kao i razvoja osjećaja pripadnosti društvenom i prirodnom okolišu. Poticanjem djece na zajednički dogovor i djelovanje, ohrabruje ih se za aktivno sudjelovanje u svim aspektima života, za uočavanje i rješavanje problema te slavljenja zajedničkog uspjeha.

S druge strane, *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015) usmjeren je osiguranju dobrobiti za dijete što podrazumijeva planiranje i organiziranje odgojno--obrazovnog procesa. Upravo se važnost boravka djece na otvorenom može iščitati jedino u kontekstu osobne, emocionalne i tjelesne dobrobiti djeteta gdje se ističe značaj otvorenosti djeteta prema svijetu oko sebe i novim iskustvima. S druge strane, u nastavku dokumenta potiče se i osnažuje razvoj osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje u koje se svrstava i prirodoslovna kompetencija. Pritom se naglašava kako je za razvoj prirodoslovne kompetencije djeteta potrebno poticati na postavljanje pitanja, istraživanje, otkrivanje i zaključivanje o

zakonitostima u svijetu prirode te poticati primjenu prirodoslovnog znanja u svakodnevnom životu. Kroz stvaranje poticajnog prostorno-materijalnog okruženja u vrtiću, dokument promiče organizacijske uvjete koji omogućuju istraživanje različitih fenomena, stjecanje raznovrsnih iskustava, znanja i razumijevanja. Iz ovakvog pristupa može se iščitati važnost prirodnog okoliša kao prostora za istraživanje i aktivno učenje, no nigdje nije naveden u takvom obliku i zapravo spominje se tek u kontekstu kurikuluma vrtića i kulturnog okvira vrtića što dovodi do razlika u pristupu.

ODGOJITELJ KAO UZOR

Autori Renz-Polster i Hüther (2017) navode kako su mnoga istraživanja i eksperimenti koristeći nove postupke (poput automatskog vrednovanja kontakata očiju) došla do zaključka kako i djeca sudjeluju u odabiru njihovog „uzora“. Odrasle osobe mogu nametnuti uzor koji je po njihovom mišljenju ispravan, no djeca odabiru i prihvaćaju onaj uzor koji zadovoljava određene uvjete. Uzor mora predstavljati harmoničan odnos i pritom izazvati „emocionalno pozitivnu konotaciju“. Odnosno, osnovni preduvjet da od primjera osoba postane uzor i da njihovo ponašanje ima izravan utjecaj na djecu je vjerovanje u ono što čine te oduševljenje s provedenim postupcima (Renz-Polster i Hüther, 2017). Autori ističu primjer pokusa s povrćem na stolu kako bi ilustrirali da će djeca lakše prihvatiti isprobavanje novog povrća ako vide druge koji uživaju u njegovu konzumiranju, nego samo ako im roditelji govore da je ukusno. Zaključak koji se nameće jest da roditelji, i stoga i odgojitelji, postaju uzori djeci ne samo svojom službenom dužnošću, već prije svega svojom autentičnošću u djelovanju (Renz-Polster i Hüther, 2017).

S druge strane, autorica Petrović-Sočo (1999) govori da jedino u trenutku shvaćanja osobne uloge i vlastitog utjecaja na zdraviji svijet dolazimo do razumijevanja važnosti ekološkog odgoja. Navodi da je potrebno znati i razumjeti kako naše odluke i postupci djeluju na sva živa bića koja nas okružuju. „Kao odgojitelji odgovorni smo razvijati u djece svijest o povezanosti njih sami s prirodnim i proizvedenim okolišem i usađivati im osjetljivost koja će uroditi zadovoljstvom i koristit danas i omogućiti im da u kasnijoj dobi izrade jasniji pogled na fenomen života, začuđujuće mogućnosti njegova održavanja te se odužiti odgovornim odnosom prema njemu“ (Rogers Fortson, Reiff 1994, prema Petrović-Sočo 1999:43). Samim radnim mjestom odgojitelja dobivamo veliku predispoziciju postati uzor djeci, no naša je zadaća da postanemo vrijedni te uloge. Također,

samim statusom „uzora“ dobiva se odgovornost i moć utjecaja na povezivanje djeteta s prirodom koja ga okružuje te da pritom postupi empatično i s poštovanjem.

UTJECAJ PRIRODE NA RAZVOJ

Renz-Polster i Hüther (2017:33) sugeriraju da priroda pruža idealno okruženje za razvoj djece prilagođeno njihovim potrebama. Ona nudi iskustveni svijet u kojem djeca mogu razvijati svoja jedra i uhvatiti potrebni vjetar za rast. U prirodi, djeca mogu djelovati, organizirati se i graditi na vlastitim temeljima. Boravak na otvorenom i interakcija s prirodom potiču povezanost s prirodom te bolje i dugotrajnije učenje i razvoj osjetljivosti prema okolišu (Lujić, 2020). Za osiguranje zdravog fizičkog, emocionalnog i socijalnog razvoja, djeca trebaju jednaku količinu kretanja i vremena provedenog na otvorenom kao i nekada. Priroda ostaje ključna za djecu jer potiče njihovu znatiželju i istraživački duh. Njihova početna istraživanja često počinju s prvim pokretima u prostoru, pri čemu vanjska okruženja intenziviraju njihova iskustva. Tijekom slobodne igre, djeca često koriste prastare motive, pri čemu ih prirodni elementi poput vatre, vode, zemlje i zraka konstantno privlače. Kroz igru, djeca preuzimaju rizike, uče, vježbaju i često stavljaju igru ispred osnovnih potreba poput gladi i žeđi. Znanstvenici tvrde da igra ne samo jača fizičke sposobnosti, fine motoričke vještine i korištenje osjetila, već potiče i intuitivno razumijevanje prirodnih znanosti. Dodatno, istraživanja Herberta Ginsburga pokazuju da djeca više od polovice slobodnog vremena provode istražujući obrasce, oblike, brojeve i sortirajući predmete, što dovodi do temeljnog razumijevanja prirodnih pojmova. Promatranja na igralištima pokazuju da se djeca često gravitiraju prema neuređenim područjima poput hrpa zemlje ili grmlja, tražeći samoću kako bi otkrili i krenuli u avanture (Renz-Polster i Hüther, 2017). Suvremeno obrazovanje naglašava važnost uključivanja djece u istraživačke aktivnosti. Ovakav pristup potiče djecu da istražuju svijet oko sebe, stvarajući vlastito razumijevanje, razvijajući istraživačke vještine te šireći spektar drugih korisnih vještina poput samoregulacije učenja, komunikacije i suradnje u grupi (Ristić Dedić, 2013).

Renz-Polster i Hüther (2017) ističu četiri izvora dječjeg razvoja: neposrednost, sloboda, otpornost i povezanost:

- Djeca prvo istražuju svijet putem osjetila, što im omogućuje da postanu svjesni sebe. Kroz igru, djeca stvaraju **neposredna iskustva** koja oblikuju njihovo tjelesno i spoznajno razumijevanje svijeta. Priroda, s bogatstvom svojih podražaja, pruža sigurnost i uzbuđenje.

- **Sloboda u igri** u prirodi omogućuje djeci osjećaj autonomije i učinkovitosti. Igra je ozbiljna aktivnost za djecu, gdje istražuju, uče i iskušavaju granice. Iako se ističe važnost istraživanja i stvaranja novih spoznaja, također je potrebna i kontinuitet te poznata okruženja radi osjećaja sigurnosti. Djeca trebaju potpunu slobodu i organizaciju kako bi istraživala prirodu i izgrađivala svoj identitet.
- **Otpornost** se razvija kroz izazove s kojima se djeca suočavaju u prirodi. Pretjerana briga o sigurnosti može ograničiti slobodu dječje igre i spriječiti važna iskustva u razvoju. Priroda potiče djecu da se prilagode okolišu i upravljaju svojim tijelom i emocijama, što ih čini samostalnijima i otpornijima.
- **Povezanost** se očituje kroz odnose koje djeca grade s okolinom i drugim ljudima. Priroda pruža priliku za interakciju s različitim elementima okoliša i susret s nepoznatim osobama. Kroz igru u prirodi, djeca razvijaju komunikacijske vještine, surađuju i uče toleranciji. Osim međuljudskih odnosa, priroda potiče i povezanost s biljkama, životinjama, mirisima i zvukovima, stvarajući tako jedinstvena i značajna iskustva (Renz-Polster i Hüther, 2017).

ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je prema uzorku odgojitelja odrediti ulogu i utjecaj u stvaranju povezanosti djeteta s prirodom i stvaranju zdravih životnih navika kod djeteta.

Uzorak istraživanja

Sudionike istraživanja činili su odgojitelji djece predškolske dobi na području Republike Hrvatske (N=150). Istraživanje je provedeno pomoću Google obrasca čija je poveznica podijeljena putem društvene mreže Facebook i to u tri grupe *Odgojitelji i odgojitelji pripravnici*, *Odgojitelji predškolske djece* i *Odgojitelji*. Prije same objave bilo je potrebno pričekati pregled i odobrenje administratora grupe. Želimo istaknuti da pojmovi koji se koriste u ovome radu, a koji imaju rodni značaj, bez obzira na to koriste li se u ženskom ili muškom rodu, na jednak način obuhvaćaju sve rodove.

Metode, postupci i instrumenti istraživanja

Postupak koji se koristio za prikupljanje podataka i dobivanje rezultata je Google obrazac (upitnik) koji se sastojao od četiri nezavisne varijable (spol, godine radnog staža u predškolskoj ustanovi, trenutna dobna skupina djece, brojnost djece u skupini), jednog pitanja višestrukog

odabira, dva pitanja otvorenog tipa te četiri tvrdnje temeljene na skali procjene Likertovog tipa gdje su ponuđeni odgovori, a odgojitelji su se trebali opredijeliti za jedan od njih koji najviše odgovara njihovom promišljanju i stavu. Prilikom provedbe samog istraživanja u cijelosti je poštivan etički kodeks. Odgojiteljima su u uvodnom djelu dane upute o načinu popunjavanja upitnika, objasnilo im se da će dobiveni podaci biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe, zajamčena im je anonimnost i mogućnost odustanka od daljnjeg davanja odgovora.

Anketni upitnik ispunilo je ukupno 150 odgojitelja djece predškolske dobi. S obzirom na spol u istraživanju je sudjelovalo 142 (94,7%) sudionika ženskog i 7 (4,7%) sudionika muškog roda te jedan ispitanik koji se nije izjasnio.

Sljedeće interesno područje su godine radnog staža odgojitelja u predškolskoj ustanovi. Dobiveni podaci prikazuju kako je najveći broj sudionika istraživanja zaposleno u predškolskim ustanovama manje od 6 godina (N=62; 41,2%), slijede sudionici sa stažom od 6 do 11 godina (N=35, 23,3%). S druge strane, nije zastupljen niti jedan sudionik s radnim stažom većim od 30 godina (Tablica 1).

Tablica 1. Radni staž sudionika istraživanja

Godine radnog staža	<i>f</i>	%
Manje od 6 godina	62	41,2
Od 6 do 11 godina	35	23,3
Više od 11 do 15 godina	18	12,0
Više od 15 do 20 godina	14	9,3
Više od 20 do 25 godina	13	8,7
Od 25 do 30 godina	8	5,3
Više od 30	0	0,0
Ukupno:	150	100,0

Odgojitelji koji su sudjelovali razlikuju se po dobnoj skupini djece s kojom rade, u jasličkoj skupini (N=38; 25,2%), mješovitoj dobnoj skupini (N=55; 36,7%), vrtićkoj skupini (N=37; 24,7%) i predškolskoj skupini (N=18; 12%) te posebnoj skupini djece s autizmom (N=1; 0,7%) i skupini djece s teškoćama u razvoju (N=1; 0,7%) (Tablica 2).

Tablica 2. Raspored sudionika istraživanja s obzirom na dobnu skupinu djece

Dobna skupina djece	<i>f</i>	%
Jaslička skupina	38	25,2
Mješovita dobna skupina	55	36,7
Vrtićka skupina	37	24,7
Predškolska skupina	18	12,0
Posebna skupina djece s autizmom	1	0,7
Skupina djece s teškoćama u razvoju	1	0,7
Ukupno:	150	100,0

Također, razlikuju se po broju djece u skupini. Najveći broj sudionika istraživanja izjasnio se da radi u skupini u rasponu od 16 do 21 djeteta (N=51; 34%), zatim brojnosti od 22 do 27 djece (N=49; 32,7%), skupini od 11 do 15 djece (N=37; 24,6%), skupini u kojoj se nalazi više od 28 djece (N=9; 6%) i najmanje sudionika radi u skupinama u kojem se nalazi manje od 10 djece (N=4; 2,7%) (Tablica 3).

Tablica 3. Raspored sudionika istraživanja s obzirom na brojnost djece u skupini

Brojnost djece u skupini	<i>f</i>	%
Manje od 10	4	2,7
Od 11 do 15	37	24,6
Od 16 do 21	51	34,0
Od 22 do 27	49	32,7
Više od 28	9	6,0
Ukupno:	150	100,0

Obrada podataka

Podaci dobiveni u ovome istraživanju obrađeni su uporabom statističkog paketa IBM SPSS 24.0 Standard Campus Edition (SPSS ID: 729357 20. 5. 2016).

S tvrdnjom koja glasi „u slobodno vrijeme provodim dovoljno vremena u prirodi“ u potpunosti se složilo 29 (19,3%) sudionika i odgovor slažem se odabralo je 46 (30,7%) sudionika. U potpunosti se ne slaže 7 (4,7%) sudionika istraživanja, dok čak 40 (26,6%) sudionika nema određenog mišljenja o istome. Za navedenu tvrdnju aritmetička sredina iznosi 3,41, a standardna devijacija je u iznosu 1,136 (Tablica 4).

Tablica 4. Rezultati ovisni o tvrdnji o provođenju slobodnog vremena u prirodi

U slobodno vrijeme provodim dovoljno vremena u prirodi.	<i>f</i>	%	<i>M</i> <i>SD</i>
U potpunosti se ne slažem	7	4,7	3,41
Ne slažem se	28	18,7	1,136
Nemam određenog mišljenja	40	26,6	
Slažem se	46	30,7	
U potpunosti se slažem	29	19,3	
Ukupno:	150	100,0	

Na pitanje koliko vremena tjedno osobno provode vrijeme u šetnji, rekreaciji, vožnji bicikla i slično odgovorili su svi odgojitelji koji su sudjelovali u istraživanju. Prema dobivenim rezultatima aritmetička sredina iznosi 2,69, a standardna devijacije je 1,237. Rezultati pokazuju da najveći broj odgojitelja provodi u prirodi i/ili su tjelesni aktivni do 4 sata tjedno (N=46; 30,7%), a značajan broj sudionika provodi do 6 sati tjedno (N=40; 26,7%). Do 8 sati tjedno provodi 20 (13,3%) sudionika, a tek 17 (11,3%) sudionika provodi više od 8 sati tjedno. S druge strane, čak 27 (18%) sudionika odgovorilo je da osobno provodi u prirodi, šetnji, rekreaciji, vožnji bicikla i slično manje od 2 sata tjedno (Tablica 5). Pritom se nameće pitanje mogu li odgojitelji koji i sami

ne prakticiraju odlazak u prirodu i ne shvaćaju njezinu dobrobit i značaj utjecati na povezivanje djeteta s prirodom koja ga okružuje te da pritom postupa empatično i s poštovanjem?

Tablica 5. Sudionici ovisno o količini provedenog vremena u prirodi/tjelesnoj aktivnosti

Vrijeme provedeno u prirodi/ tjelesnoj aktivnosti u tjednu	<i>f</i>	%	<i>M</i> <i>SD</i>
Manje od 2 sata tjedno	27	18,0	2,69
Do 4 sata tjedno	46	30,7	1,237
Do 6 sati tjedno	40	26,7	
Do 8 sati tjedno	20	13,3	
Više od 8 sati tjedno	17	11,3	
Ukupno:	150	100,0	

Na provođenje i/ili neprovođenje vremena na vanjskom prostoru zasigurno veliki utjecaj imaju ograničavajući faktori kao što su veliki broj djece, strah od ozljeda, blizina prometnica i stavovi roditelja djece iz skupine. Postavlja se pitanje koji od navedenih ograničavajućih faktora najviše sprječava odgojitelje da planiraju i realiziraju veći broj aktivnosti i sati provedenih u prirodi. Svi sudionici istraživanja odgovorili su na navedeno pitanje (Tablica 6).

Tablica 6. Deskriptivni podaci za navedene tvrdnje - ograničavajući faktori

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Veliki broj djece	150	3,79	1,431
Strah od ozljeda	150	2,40	1,311
Blizina prometnica	150	2,69	1,347
Stavovi roditelja	150	2,67	1,436

Najveći broj sudionika u istraživanju u potpunosti se slaže ($N=71$; 47,3%) i slaže se ($N=33$; 22%) da je veliki broj djece ograničavajući faktor. S druge strane, s navedenom tvrdnjom ne slaže

se 34 (22,7%) sudionika i u potpunosti se ne slaže 12 (8%) sudionika (Tablica 7). Aritmetička sredina iznosi 3,79, a standardna devijacija 1,431.

Tablica 7. Ograničavajući faktor – veliki broj djece

Veliki broj djece	<i>f</i>	%
u potpunosti se ne slažem	12	8,0
ne slažem se	34	22,7
slažem se	33	22,0
u potpunosti se slažem	71	47,3
Ukupno:	150	100,0

S tvrdnjom da je strah od ozljeda ograničavajući faktor za provođenje vremena u prirodi s djecom u potpunosti se ne slaže 38 (25,3%) sudionika i ne slaže se gotovo polovica sudionika istraživanja (N=72; 48%). S navedenom tvrdnjom slaže se 24 (16%) sudionika, a u potpunosti se slaže tek 16 (10,7%) sudionika istraživanja (Tablica 8). Pri čemu dolazimo do zaključka da je za sudionike istraživanja strah od ozljeda po mišljenju većine manje presudan ograničavajući faktor. U pitanju sa slobodnim odgovorima u nekoliko se navrata javlja mišljenje odgojitelja da se ozljede mogu dogoditi i na vanjskom i na unutarnjem prostoru te da o tome pokušavaju ne razmišljati i poduzeti sve što je u njihovoj moći da se iste ne dogode, ali nekad ih je nemoguće spriječiti. Isto tako, aritmetička sredina iznosi 2,40, dok je standardna devijacija u iznosu od 1,311.

Tablica 8. Ograničavajući faktor – strah od ozljeda

Strah od ozljeda	<i>f</i>	%
u potpunosti se ne slažem	38	25,3
ne slažem se	72	48,0
slažem se	24	16,0
u potpunosti se slažem	16	10,7
Ukupno:	150	100,0

Odgovori za blizinu prometnice promatrajući aritmetičku sredinu iznose 2,69, dok standardna devijacija iznosi 1,347. Da je blizina prometnica ograničavajući faktor u potpunosti se složilo 20 (13,3%) sudionika i složilo se 34 (22,7%) sudionika istraživanja. No, s navedenom tvrdnjom u potpunosti se ne slaže 25 (16,7%) sudionika i ne slaže se 71 (47,3%) sudionika istraživanja. Ponovno, prema dobivenim rezultatima zaključuje se kako blizina prometnica za većinu odgojitelja, odnosno sudionika istraživanja, ne predstavlja ograničavajući faktor za odlazak izvan dvorišta vrtića (Tablica 9).

Tablica 9. Ograničavajući faktor – blizina prometnica

Blizina prometnica	<i>f</i>	%
u potpunosti se ne slažem	25	16,7
ne slažem se	71	47,3
slažem se	34	22,7
u potpunosti se slažem	20	13,3
Ukupno:	150	100,0

Da su stavovi roditelja ograničavajući faktor koji onemogućavaju učestalije odlaske u prirodu u potpunosti se slaže 20 (13%) sudionika istraživanja i slaže se 39 (26%) sudionika. Brojčano su nadjačani sudionici koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom (N=53; 35,3%) i koji se potpuno ne slažu (N=38; 25,4%) (Tablica 10). S druge strane, u pitanju slobodnog tipa jedan odgovor glasi ovako: „Roditelji podržavaju odlazak u prirodu i vole da su djeca vani, ali ne vole da se djeca zaprljaju i što sada?“. Aritmetička sredina pritom iznosi 2,67, dok je standardna devijacija 1,436.

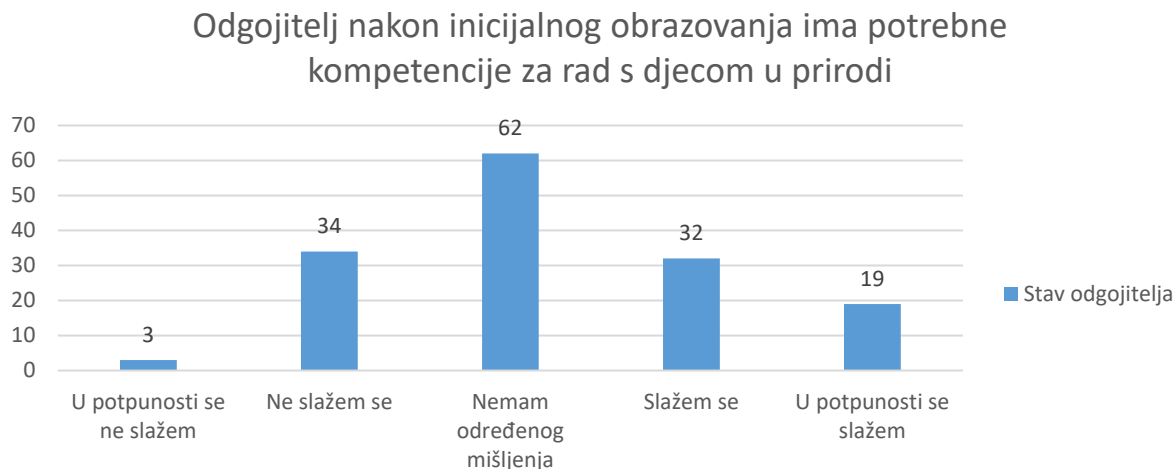
Tablica 10. Ograničavajući faktor – stavovi roditelja

Stavovi roditelja	<i>f</i>	%
U potpunosti se ne slažem	38	25,4
Ne slažem se	53	35,3
Slažem se	39	26,0
U potpunosti se slažem	20	13,3
Ukupno:	150	100,0

Na sljedećem pitanju sudionici istraživanja imali su priliku samostalno ispisati vlastito mišljenje, odnosno ograničavajuće faktore koji ih ometaju u boravku u prirodi, a koji nisu navedeni u pitanju ranije.

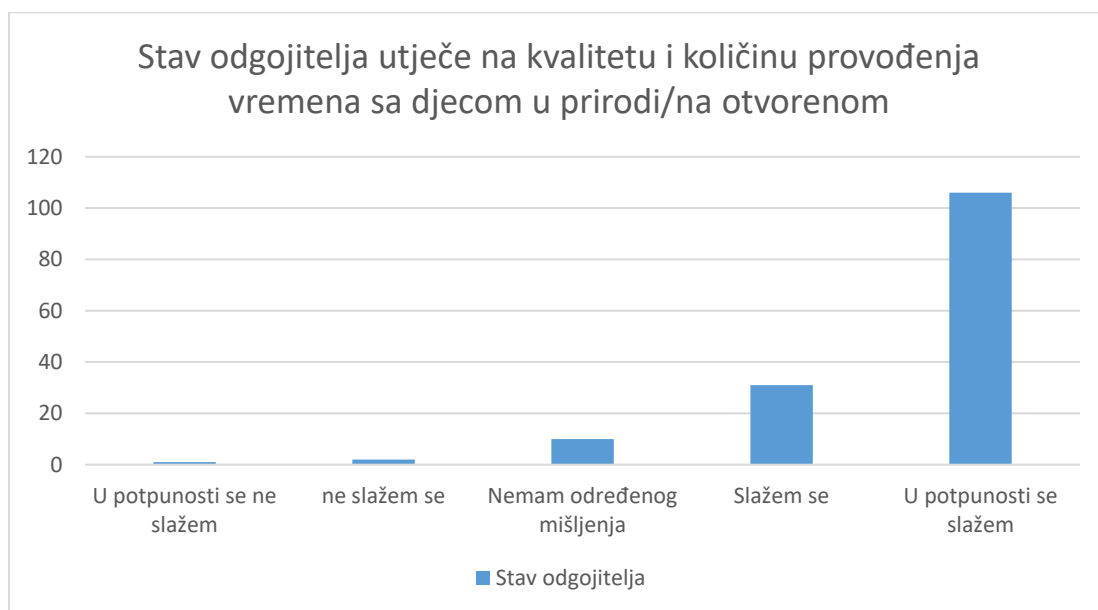
Najčešći odgovor bio je vezan uz strukturu radnog vremena i strukturiranog rasporeda provođenja aktivnosti u vrtiću. Navedeni sudionici mišljenja su da je preklap s drugom odgojiteljicom u skupini veoma kratak i da nema prostora za odlazak u prirodu ako ista nije u blizini vrtića. Isto tako, kako grupe često sadrže prekomjernu količinu djece odgojitelji se rijetko odlučuju na samostalni odlazak u prirodu zbog velike odgovornosti koje pritom nose na svojim leđima. S druge strane, često pojavljivan odgovor bio je vezan uz nekompatibilne stavove i mišljenja odgojitelja iz skupine o odlasku s djecom u prirodu i vanjski prostor koji ne uključuje dvorište. Kao ograničavajući faktor navode i stavove poslodavca, a neki odgovori glase ovako: „ravnateljica ne dopušta izlazak iz vrtića ako nemamo treću odraslu osobu u pratnji“, „politika vrtića“ i „naputci osnivača koji se odnose na vremenske uvjete“. Nekolicina sudionika izjasnila se kako je ključno za neodlazak u prirodu daljina mjesta koju žele posjetiti i udaljenost šume. Nadalje, kao veliki problem navodi se i sve veći broj djece s teškoćama u razvoju i manjak odgojitelja/asistenta za kvalitetno provođenje navedenih aktivnosti. Jedan sudionik mišljenja je kako je boravak u prirodi/šumi rezerviran za hladnije mjesece zbog straha od kukaca, insekata i gmazova.

Sljedeće tvrdnja o kojoj su se sudionici istraživanja izjašnjavali glasila je: odgojitelji nakon završenog inicijalnog obrazovanja imaju potrebne kompetencije za rad s djecom u prirodi. Dobiveni podaci prikazani su u Grafikonu 1. Većina sudionika istraživanja nema određenog mišljenja o postavljenoj tvrdnji (N=62; 41,3%). S tvrdnjom se u potpunosti ne slaže 3 (2%) sudionika, ne slaže 34 (22,7%) sudionika, slaže se 32 (21,3%) sudionika i u potpunosti se slaže 19 (12,7%) sudionika. Aritmetička sredina za navedenu tvrdnju iznosi 3,20, a standardna devijacija iznosi 0,997.

Grafikon 1. Stav odgojitelja o dobivenim kompetencijama nakon inicijalnog obrazovanja

Isto tako, postavljena je i tvrdnja: stav odgojitelja utječe na kvalitetu i količinu provođenja vremena s djecom u prirodi/na otvorenom. Ispostavilo se da o ovom pitanju gotovo svi sudionici istraživanja imaju postavljeno mišljenje, čak 106 (70,7%) sudionika istraživanja u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom. Isto tako, s tvrdnjom se slaže i 31 (20,7%) sudionik. S tvrdnjom ne slaže se 2 (1,3%) sudionika i u potpunosti se ne slaže tek jedan sudionik (0,7%). O navedenoj tvrdnji nema određeno mišljenje 10 (6,7%) sudionika istraživanja (Grafikon 2). Za navedenu tvrdnju aritmetička sredina iznosi 4,59, dok je standardna devijacija u iznosu od 0,734.

Grafikon 2. Stav odgojitelja o njihovom utjecaju na povezivanje djeteta s prirodom

Posljednje pitanje bilo je formirano kao slobodno, sudionici istraživanja imali su pritom priliku iskazati svoje mišljenje na zadanu tematiku. Najzanimljiviji odgovori slijede u nastavku:

- Mišljenja sam da odgojitelji imaju veliku ulogu u povezanosti djeteta s prirodom, no da puno veći utjecaj na isto imaju roditelji i obitelj djeteta.
- Trebali bismo još više senzibilizirati roditelje na važnost svakodnevnog boravka u prirodi s djecom i u različitim vremenskim uvjetima.
- Smatram da postoji veliki utjecaj odgojitelja na povezanost djeteta s prirodom i na njegovo bavljenje tjelesnim aktivnostima i motivaciju za radnju iste. Isto tako, primijetila sam da se mlađe kolegice više odlučuju na boravak u prirodi, dok kolegice s više godina staža najčešće za vrijeme boravka u vanjskom prostoru borave u dvorištu i djeca pritom borave u slobodnoj igri.
- Odgojitelji nerijetko odlaze na vanjski prostor, no na vanjski prostor gledaju kao na prostor za "vlastiti odmor" i dječju slobodnu igru.
- Zbog sve veće upotrebe tehnologije, treba se što više posvetiti pozornost boravku na otvorenom!

ZAKLJUČAK

Brojne su stvari određene zakonom, od broja djece unutar skupine do površine dvorišta vrtića, no ono što zakonom nije definirano je vrijeme boravka na otvorenom i u prirodi, zato ne čudi činjenica da se broj sati koja djeca provode na otvorenom/u prirodi razlikuje ovisno o odgojitelju i dječjem vrtiću u kojem se nalaze te njegovoj politici.

Podaci dobiveni u istraživanju pokazuju svijest odgojitelja o važnosti povezivanja djece s prirodom te prepoznavanje boravka u prirodi kao ključnog faktora za ublažavanje negativnih posljedica modernog životnog stila. Interes djece za aktivnosti na otvorenom i u prirodi ostaje visok, što ukazuje na stabilnost dječje naklonosti prema prirodi unatoč promjenama u načinu života. Odgojitelji su svjesni izazova u osiguravanju kvalitetnih aktivnosti u prirodi, pri čemu su ograničavajući faktori veličina skupina i raspored radnog vremena odgojitelja. Također, ističe se utjecaj životnog stila odgojitelja na provedbu aktivnosti u prirodi, pri čemu je ključno da odgojitelji sami njeguju ljubav prema prirodi kako bi ju mogli uspješno prenijeti na djecu. Odgojitelji imaju ključnu ulogu u povezivanju djece s prirodom te stvaranju poticajnog okruženja za njihov rast i razvoj, pri čemu je priroda više izazov nego prepreka. Kroz poticanje ljubavi i poštovanja prema

prirodi te razvoj ekološke svijesti, odgojitelji doprinose odgoju generacija koje će se aktivno brinuti o očuvanju planeta.

LITERATURA

1. Devernay, B., Garašić, D. i Vučić, V. (2001.) *Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj, priručnik za nastavnike i odgajatelje*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku ; Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja.
2. Petrović-Sočo B. (1999.) *Neke suvremene stručno-metodičke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi*, citira (Rogers Fortson, L., Reiff, J.C. 1995. Str 251.) Zbornik radova stručno znanstvenog skupa, Ekologija - korak bliže djetetu, Rijeka: Adamić.
3. Renz-Polster, H. i Hüther, G. (2017.) *Kako danas djeca rastu. Priroda kao prostor za razvoj. Novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva*. Jastrebarsko: Naklada slap.
4. Ristić Dedić, Z. (2013.) Istraživačko učenje kao sredstvo i cilj prirodnoznanstvenog obrazovanja: psihologijska perspektiva. *Dijete, vrtić, obitelj*: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 19(73), 4-7.
5. Uzelac, V. i Starčević, I. (1999.) *Djeca i okoliš*. Rijeka: Adamić.
6. Uzelac, V. (1993.) *Djelatnosti u razvoju ekološke osjetljivosti djece*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor. (Lane, J.F. i Rossow, C.E. Sources and Ideas for Special Projects, 1993. Iz knjige; Uzelac V., Starčević I., Djeca i okoliš, 1999.)

Internetski izvori:

1. Hrvatski sabor (2013). Zakon o zaštiti okoliša. (NN 80/2013) Zagreb: Narodne novine d.d. (Preuzeto 15.1.2024. s https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1659.html)
2. Konvencija o pravima djeteta (2023). (Preuzeto 10.1.2024. s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf)
3. Lujic, M. (2020). Education for Environment, Education in the Environment or Education on the Basis of Nature?. *Acta Iadertina*, 17(1), 33-48. (Preuzeto 2.2.2024. s <https://hrcak.srce.hr/245064>)
4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015)., N.N broj 05/15. (Preuzeto 13.1.2024. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html)

5. Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi (1997). (Preuzeto 27.1.2024. s
https://www.maliprijatelji.com.hr/images/akti/Programsko_usmjerenje_odgoja_i_obrazovanje_predskolske_djece.pdf)

EDUCATION FOR THE 21ST CENTURY: RETURN TO THE NATURE - THE ROLE OF THE EDUCATOR

Abstract

Values acquired in early childhood often shape an individual's life path, underscoring the importance of focusing on educational strategies that promote a child's connection with nature. Nature serves as a rich source of experiences that offer children opportunities for education and holistic development. Time spent in nature fosters physical activity, creativity, cognitive development, emotional regulation, and relationship building. This article explores theoretical foundations related to the child and the environment, examining the child from a researcher's perspective and analyzing the impact of nature on a child's development and well-being. With a specific emphasis on 21st-century education, the research aims to determine, based on a sample of preschool educators, the role and influence in establishing a child's connection with nature and promoting healthy lifestyle habits.

The study involved 150 preschool educators from the Republic of Croatia. The results indicate a high awareness among educators regarding their crucial role in fostering a child's connection with nature, with 70.7 % (N=106) recognizing this responsibility. Concurrently, a continued interest in outdoor activities was noted by 76.6 % (N=115) of educators. Despite recognized benefits, key limiting factors for nature-related activities include the large number of children in groups and the structure of educators' working hours.

In the context of modern education, the research emphasizes the need to adapt the structure of work and educational approaches to optimally leverage the benefits of the natural environment in fostering holistic child development. The integration of nature-based activities should become an integral part of the educational process, contributing to shaping future generations as aware and responsible citizens. Managing the number of children in groups and providing flexibility in educators' working hours are crucial elements for adjusting the educational system to reflect the needs of children in the 21st century.

Keywords: *Child researcher, education, nature, preschool children, 21st*